

Pest, október 18-án 1863.

Előfizetési feltételek 1863-dik évre : a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt : Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csúpan Vasárnapi Ujság : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csúpan Politikai Ujdonságok : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hunkár Antal.

(1783 — 1862.)

HUNKÁR ANTAL

Egy erőteljes alak a régi jó időkbel. Insurgens és táblabíró, katona és polgár, felvilágosodott szellemű, törvényes fejlődést, mivelődést előmozdító fia a hazának, ki nem csak megyéjének volt büszkesége, hanem országosan tisztelt névvel bírt.

Elevenítsük fel emlékezetét — s hagyjuk szólni magukat a tényeket.

Hunkár Antal Győrmege Ötvenévi helységében született 1783-ban Hunkár Mihály és Mayer Johanna szülöktől 1790-ben kezdé iskolát Győrött, — philosophiát és jogot Pozsonyban hallgatott. 1803-ban előbb Zuber Sándor fehérvári ügyvéd, azután Már-

czia csapattól egy lovasist reá rohant és ketten összecsaptak, s a szombathelyi néző közönség láttára a francia tiszt arcát kardjával ketté vágta, s századával visszatért szerencsésen. Még azon évi július hóban a híres győri csatában hét sebet kapott; midőn pedig két osztrák ágyut az elenségtől visszafoglalt volna, lovát agyonlőtték, s ő francia fogságba került, honnét megszabadulván, és sebei meggyógyulván, ismét a táborhoz tért vissza. Ezen tetteiért Leopold kis keresztjével díszítettett fel 1812-ben. Azután Pesten ügyvédeskedett, s kineveztetvén királyi fiskusnak, 1822-ig Pes-

tal elhintetett : Széchenyi gróf „Hitele“ által; — mely általános mozgalmat idézett elő az eszmék országában; újabb nézetek merültek fel az alkotmányosság, korszerűbb fogalmak a polgári szabadság és a társadalmi intézmények körül. — Itt veszi kezdetét ama fontos szerep, mely Veszprémmegegyében Hunkár Antalra várt. Tisztáznai az eszméket, önértetre ébreszteni a bágyadtakat, a honszeretet Vestatuzét megörökíteni a közönség keblében, szóval, megyéjében politikai morált, s közvéleményt teremteni. Ez lön feladata. Sanyaru munka : tekintve az idöket; érczvállalat : tekintve az embereket. — Veszprémmegegye a conservativ aristokratia hatalmában volt, mely vele régóta megszokva volt rendelkezni, különösen a köznépmességből szervezett s egészben töle függő nepotismus segítségével elhatározó befolyást gyakorolt a személyekre és a kérdésekre. Itt tehát vastag ünérdek, kényúri hatalom, jánusarczok, mesterséges kétnyelvűség, de főképp sötét elfogultság ellen kellett küzdeni, söt nem ritkán a szenvedélyek kitérésai és a bérbevett ölmobotok ellenében is.

De ő csüggedetlen volt, s ingatlan erélyvel folytatta küzdelmeit az óság emberei ellen. S noha nem volt azon szellemek közül, kik új rendszert, iskolát alapítanak a tanban, de táblabírói nehézség távolról sem jellemző; különös szép tulajdona volt pedig, hogy a pártfegyelmet szükséges eszköznek tekinté a siker biztosítására, miért is nem volt oly rögeszméje, vagy előítélete, melyről pártja kedvéért le nem mondott volna, — ritka tulajdon a táblabírói idökbén.

Nyílt őszinteség, önzetlen hazafiság, igazságosság, nemes lovagiaság valának szeretetre méltó tulajdonai; — kedves társalgó, katonailag pontos, komolyan férfias egyéniség volt; — a magánéletben úgy, mint a közpályán — a erényesség és becsületesség jellemzők, melyek a mint dicsó egyéni tulajdonai voltak, úgy viszont nagy előnyére szolgáltak az ügynek, melynek történelmében új korszakot kezdő könyv áll-

„(Uj szimnű.) Szigeti uj szimnű „Széchy Mária“ e hó 16-ikára van kitűzve előadásra a nemzeti színházban. Ez új darabról a bírálók előre is igen sok szépet mondanak.

„(Ellopott községi pénzek.) Dautova községében, a hozzánk érkezett tudósítás szerint, mult hó 23-ikán virradóra a község pénztárából 900 ftot elraboltak. A lopás 2—3 óra között történt. A mint látszik, a tolvaj ügyetlen is volt, vagy nagyon sietett, mert a láda fenekén 1004 ftot ott felejtett. A pénz kezelője Barány János, az elvezett összeg visszaszerzésére végett egy baranyamegyei jósóhoz folyamodott. Ugyan jámbor és czélra nem vezethető utat választott!

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 1. „Egy bujdosó kurucz.“ Eredeti szimnű 4 felv. Irta Szigligeti. Zenéjét Böhm Gusztáv. Legtermékenyebb szimnűírónk, Szigligeti, ma este ismét egy új szimnűvel köszöntött be a „Bujdosó kurucz“-ban, mely azonban épen nem tartozik a jeles szerző legjobb darabjai közé. A mű jól indult, de a kivétel alig felelt meg a várakozásnak. Nem lehet tagadnunk, hogy mindegyik felvonásban van egy-két hatásos jelenet; de az óáz körül nagyrészt járatlan a vidék. A szerepek legjelesb színészeink kezében voltak; azonban igyekezetük daczára sem tudtak érdeket gerjeszteni. A mű legsikerültebb alakjai gyanánt tán az öreg kertész, Gerőt és a bujdosó leányát, Margitot lehetne megemlíteni. Közönség szép számmal. Szerzőt az első és második felvonás után hívták.

Szombat, okt. 3. „Faust.“ Opera 5 felv. Zen. szerzette Gounod.

Vasárnap, okt. 4. Ó Felsége névnapjának megünneplésére, a színház teljes kivilágítása mellett „A csikós.“ Énekes népszimnű. Irta Szigligeti, zenéjét Szerdahelyi. Szabó Jozefa, a kolozsvári színház tagja, „Rózi“ szerepében mint vendég lépett fel.

Hétfő, okt. 5. „Egy bujdosó kurucz.“ Szimnű 4 felvonásban.

Kedd, okt. 6. „Rigoletto.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerz. Verdi. Ceresa L. mint szerződött tag „Mantua hercege“ szerepében először lépett föl.

Szerda, okt. 7. „Az utolsó levél.“ Francia szimnű 4 felv.

Csütörtök, okt. 8. Szabó Jozefa kisasszony-nak, a kolozsvári színház tagjának fölléptét, először : „Az iskolakerülő.“ Vaudeville 2 felv. Sardon V. után fordította Szerdahelyi. Ezt követte „Az ójtó vagy zárva, vagy tárva legyen.“ Közmondás 1 felv. Mussel után ford. Tiszta K.

Budai népszínház.

Okt. 2. A következő napokon adott új operette és vígjáték előkészülete miatt nem volt előadás.

Okt. 3. 4. 5. 6. „A kofák.“ Operette 1 felv. Zenéjét szerzette Offenbach. Ezt megelőzte : „A braziliai.“ Tréfajáték 1 felv. Franciaából fordította Tarnay.

Okt. 7. „Páhol az operaházban.“ Uj vígj. 1 felv. Franciaából fordította T. P. Ezt követte „A dajka.“ Operette 1 felv. Offenbachtól. Végül : „A szellemalakok 22-ik mutatványa.“

Okt. 8. „Chouffleur ur otthon lesz.“ Operette, és „Páhol az operaházban.“ Vígj. 1 felv. Végül : „A szellemalakok mutatványa.“

— (Adakozások.) A „Vas. Ujs.“ szerkesztőségéhez a mult héten ismét beküldetett :

Az alföldi szükülködők számára : Veszprém-ből Kun Sándor által 173 ft. (Az adakozók : Puzdor Gyula Ajkáról 120 ft., Noszlopy Tamás Noszlopról 30 ft., Kenessey Möriz Tót-Vázsony-

ből 20 ft., Piller Pál Gyepesről 2 ft.) — Vasme-gyéből Kis Somlyó helység közbirtokasai (ugy a nemesi, valamint a volt urbereké osztályából) Nováky József bíró és Magassy Antal jegyző által 50 ft. — Sz. Mihályról (Komárom) Itezés Ferencz gazdatiszt 4 ft. — Pestről S. V. 5 ft. — A pesti lipótvárosi templom számára : Pestről S. V. 5 ft.

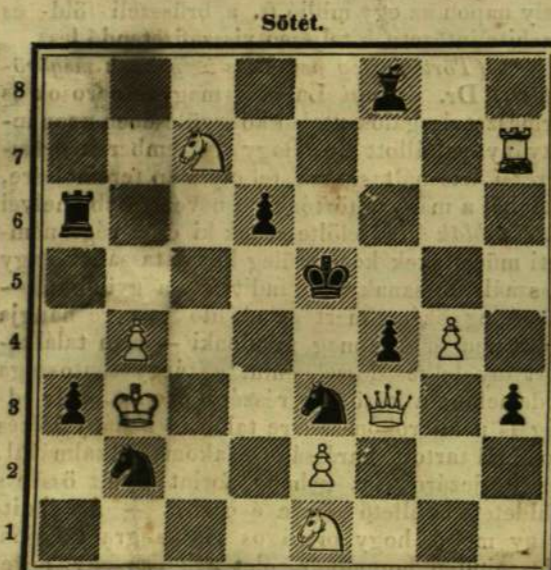
Nyílt tér.*

— (Felhívás.) Azon igen tisztas külsejű, már öszbevegyült, hihetőleg protestáns lelkész ur, a ki ez évi sept. 8-án este, mintegy tíz óraker a pesti „Komlókert“ egyik asztalánál egy fiatalabb urral s három nővel vacsorált, igen kérték egy uralki általt egy jó szándéku s fontos ügy kedvéért, nevének s lakásának tudatására e lap tisztelt szerkesztőségénél.

* E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a szerk.

SAKKJÁTÉK.

198. sz. f. — Tilkovszky F.-tól (Egerben).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 193-dik számú feladvány megfejtése. (Sperber F.-tól Debreczenben.)

Világos. Sötét.
1. Hd6-c4 Kc5-d4
2. Hc4-b2 Kd4-c5
3. Hb2-d3f Kc5-d4
4. Hd3-f4 Kd4-c5
5. Hf4-e6 ; mat.

Helyesen fejtették meg. Veszprém-ben : Fülöp József. — Bimásombaton : Terhes Lajos. — Róth Kálmán. — Pesten : Cselkó György. — Vekerle László. — Bajmákon : Weisz Fülöp. — Bucsanban : Tomka Kálmán. — Móron : Radványi Vilmos. — Egerben : Tilkovszky F. — Pécsen : Ritkay János. — Debreczenben : Zagva Imre.

Szerkesztői mondanivaló.

6764. Hontmege. B. Tamás. A hely nevé, honnan a levél iratott, nem bírtak elolvadni. A kívánt könyvek elküldése ennélfogva lehetetlen. Kérjük e baj gyors orvoslását. 6765. T-Szalka. G. F. Az irt körülmények ujak és meglepőek voltak ránk nézve. Tudni kell, hogy a lap szét-küldési ügye nem a szerkesztőt, hanem a kiadót illeti. Sietünk a hiányt most már más uton pótolni, s önnék közszónettel tartozunk soraiért.

6766. Szaszfalva. B. L. Most csak annyit, hogy az új kiadvány hiány nélkül megérkezett. Egy idő óta bizonyosnak tartottuk ön személyes ideérkezését, részint a term. tud. gyűlés, részint ön hazatüzása alkalmával Ugy lát-szik, e reményünk nem teljesül, s a mit személyesen sze-

rettünk volna elintézni, arra most csakugyan nem maradt egyéb eszközünk, mint a levélírás. E héten bizonyosan.

6767. Csány. N. J. A panasos levelet átadtuk az illetőknek; úgy hisszük, a bajt orvosolni fogják.

6768. Buda. Ama társaságnak. Végre kisültünk, hogy az új redout-épület homlokzatán Hunyady János, Sz. István s egyéb nagy embereink között mellszoborban pompás Varula Jakab Pest városa első polgármestere volt. Nagy tisztelet érte.

6769. Csik-Somlyó. U. B. A kívánt ügyben egyebet alig tehetünk, mint hogy ön ajánlatát az illetők tudomá-saul közléstesszük.

6770. Kis-Körös. S. J. A czikk minket is meglepett. Kíváncsisk vagyunk az eredményre.

6771. A szabadkai kastély. Ily nemű művekkel el levén látva, egyelőre nem ígérhetjük ennek megjelenését.

6772. Losonez. P. G. Reméljük, hogy a küldeménynek hasznát fogjuk vehetni.

6773. Kolozsvár. I. Gy. Helyi érdekű dolgok, miknek elintézését az ottani lapoknak kell átengednünk.

6774. Vízakna. P. J. A népköltészeti küldeményt átadtuk Gyulai Pál urnak.

6775. Miskolcz. ***. A fennforgó differenciák elinté-zését más illetékes fórumtól várók. Ez esetben a hivatalos utat ajánlanók. Hírlapi vita csak keserűséget okozna, anélkül, hogy célhoz vezetne.

6776. Sárospatak. Dr. S. A érdek czikk még épen jókor érkezett Szives köszönet érte.

Eladó : A Vasárnapi Ujság 1854. folyam második fele; az 1855. és 1856. folyam egészen, 1857. folyam első fele, kötetlenül, tisztán, együtt összesen 15 ftért. — A pénz bérmentes elküldése után vevő bérmentve kapja a példányokat. — Rádásul a „Magyar néplap“ 1857. évi folyamát kötetlenül. Bővebb értesítést ad Pütkökon Mész Béla.

1864-dik évi naptárak.

Épen most jelentek meg Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik szám alatt, az 1864-ik évre szóló következő naptárak, melyek Magyar- és Erdélyországban minden könyvrus- és könyvtőlőnél is kaphatók, ugymint:

Kakas Márton humorisztikus naptára. Hatodik évfolyam. Számos elvez képpel. Csinos borítékba fűzve. Ára 80 kr.

István bácsi naptára. Kilenczedik évfolyam. Szerkeszté Majer István. Képekkel, szines boitékba fűzve. Ára 50 kr.

Lidérc-naptár. Harmadik évfolyam. Képekkel. Tartalmát képezik : rémtörténetek, lélekjelenségek, bűnesetek, csodálatos ünemények, tündérrégek, vadász- és uti-kalandok stb. Tarka és szépen kifestett borítékba fűzve. Ára 60 kr.

A magyar nép naptára. Szerkeszté Tatár Péter 4-rét. Képekkel és tarka borítékkal (Olcsó szép naptár).

Panka Janosi képes kalendárium. 4-rét. Szerkeszté Tatár Péter. Csinos borítékba fűzve (a legolcsóbb naptár).

VASÁRNAPI UJSÁG és Politikai Ujdonságok

október—decemberi évnegyedes folyamára ezennel új előfizetési nyitattik.

Előfizetési feltételek :

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt postán küldve, vagy Buda-Pesten házhoz hordva :

Évnegyedre (október—december) 2 ft. 50 kr.

Csúpan Vasárnapi Ujság :

Évnegyedre (október—december) 1 ft. 50 kr.

Csúpan Politikai Ujdonságok :

Évnegyedre (október—december) 1 ft. 50 kr.

Tiz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-példánnyal szolgálunk. A pénzés levelek bérmentes küldése kéretek.

A Vasárn. Ujság és Polit. Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

TARTALOM.

Régi arczképek XI. B. Pálffy András. N. I. — Falun. Tolnai Lajos. — Egy lengyel történet Jókai Mór. — A Tisza bőlesője. P. Szathmáry Károly. — Képek a hazai népeletről. XXXII. Vászáról hazatérő csizmadia (képpel). — A kukorica-csutka mint táplálék. — A csernekhegyi zárda (képpel). G. S. — Archeaologiai levél Römer F. — Nevezetesebb jelenségek a növényvilágból. Dr. Egger. — Tárház : Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Nyílt tér. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Beti naptár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholikus és Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	Hold
11 Vasár	D 20 Philomilla	D 19 Kálmán	29 F 19 Cyriac.	28
12 Hétfő	Miksa pápéck	Miksa	30 Gergely	29
13 Kedd	Kálmán, Edúard	Edúard	1 Október	30
14 Szerda	Kalliszt páp-péck	Kalliszt	1 Marcheshv	1
15 C. öt.	Teréz szüz	Teréz	2	2
16 Péntek	Gál, Florentin	Gál apát	3	3
17 Szom.	Hedvig özvegy	Florent	4 S. Sabb.	4

Ujhold 12-én, 7 óre 57 percz este.

országgyűlési követnek választott, s az országos ellenzék szellemében képviselte meggyét. Ezentúl mindinkább terjedt befolyása megyéje közszelemére, s viszont csökkent a régi tekintélyeké, kik sokszorosa csatavesztéseik dacára sem szüntek meg, hol támadó, hol guerillaharcot folytatni a reform szónoka ellen, s bár a szabadelvűség diadalaihoz gyakran jó képet csináltak, vagy éppen álarozót is öltöttek, mégis annál mélyebben égtek a szív aknáiban rejtett szenvedélyek, melyek őket a cselszövények fegyvereihez nyulni ösztönözték. Így történt, hogy 1843-ban a követválasztáskor utolszor sikerült őt költséges mesterséggel megbuktatniok.

A következő időkben az ő elvei vették át a győzelem zászlaját, s az ő közpályája ezennel diadalmenethez volt hasonló megyéjében. 1847—48-ki országgyűlésen egyhangulag történt választás folytán képviselte megyéjét, s 1848. május 21-én főherceg nádor István kir. helytartó ő fensége által megyéje főispánjává nevezetett ki, mely tiszttségében őt a rendtartás jellemző fennebb érintett tulajdonai mellett, s még az, hogy a népek szeretetét oly mértékben nyerte meg, mint előtte senki más — Még azon évben Sopronmegye teljhatalmu kormánybiztos volt. A pesti nemzetgyűlésen mint főispán vett részt, s azt Debreczenbe is követte. Utóbb Bács-, Csanád- és Csongrád-megyékbe küldetett kormánybiztosul.

Most egy gyászos lap következik, melyen a fátvölt nem érintjük. 1855-ben fogságából kiszabadulván, otthon rokonai körében töltötte napjait. Az 1861-ki pesti országgyűlésen a zirczi kerület képviselője volt. 1862. december 16-án szolgagyőri birtokán megszünt élni.

Megyéje büszkesége volt, s azért hiszszük, hogy Veszprémmegye tereméből nem sokáig fog életnagyságu arczképe hiányozni.

Karácson János.

Az öreg éjőre.

Semmi fény a földön, semmi fény az égen;
Járok kelek busan a pokoli éjben...
Virradását várom csillagtalan égnek...
A leáldozott nap hajh! sokára tér meg.

Az idő állása nem is tudom, hogy van;
Elállott az óra rég az óratoronyban;
Nem kiálthatom ki, hányat vert az óra...
Oh! csak lenne is már egyszer virradóra.

Felelelem olykor szememet az égre,
Kialudott onnan a csillagok fénye...
Ha ki nem aludott, fellegék takarják,
Túl sötét felhőkön bujdosnak az árvák.

Ezekről sem tudom, közel-e a hajnal,
Csak epedek, várok nehéz buval bajjal;
Figyelek, hallgatok minden kakasszóra
Ebből sem tudhatom, hány lehet az óra...

Lábaim inognak, el is fáradtam már;
Vén vagyok, agg éltm ma vagy holnap lejár.
A kuvik madarat, mely sivit az égen
Közélgő halálom hírnökének vélem.

Nem bánom, nem bánom, ha meghalok legott,
Csak egyszer lássam még a fölkelő napot!
Csak elkialthassam szivemből még egyszer:
Virrad! ébredjetek! talpra minden ember!

Várady Gusztáv.

Népdalok.

I.

Sivatag pusztában vándorol a legény,
Csattog a zivatár kalapja tetején,
Nem vándorolok én sivatag pusztában,
Mégis majd megszokad szivem fűjaldalmában.

Haragszik a legény, legyűri kalapját,
Meg-megfenyegeti a zivatár apját,
Én meg csak busulok, bántó némasággom,
Ki megzomorított a nyomát is áldom.

Széles az országút, keskeny a legénynek,
Rengeg haragja még azon se fér meg,
Nekem is keskeny itt ez a föld határa,
Hogy megváljak tőle, szivem alig várja.

Nincsen már zivatár, csárdában a legény,
Kulaosbor előtte, szép lány a kebelén,
Az én bánatomnak se vége, se hossza,
Nincs nekem szeretém, ki velem megoszassa.

II.

Széles a Tiszának,
Szelesen foly vize,
De kiünnám én azt,
Hogyha borri lenne.

Bumban, bánatomban,
Mikor mind kiünnám,
Vén fűzfás partjára
Fejem lehajtanám.

Lejönne galambom
Vizért a Tiszára,
A vizet keresve
Majd csak rám találna.
Hogyha rám találna,
El nem bocsátanám,
Ételet napjáig
Ölelném, csókolnám.
Szél Ákos.

Egy lengyel történet.

Novella.

JÓKAI MÓRTÓL.

(Folytatás.)

Az indóházig minden különös akadály nélkül eljutottak. A férj utelvele rendben volt, a személyleírás tökéletes. Málha, a mit vizsgálni kellene, semmi. A rendőrbiztos azon kérdésre: hát az utipodgyász hol következik? igen egyszerű és kimerítő felelet az, hogy „színeszek vagyunk.“ Értjük! Elmaradozott biz az itt-amott zalogban.

A kupében, a hol helyet foglaltak, rögtön csatlakozott hozzájuk egy bőbeszédű fiatal ur, a ki azt mondá, hogy ő is francia.

„Ún franszé.“
„Ún franszé?“ jegyzé meg magában Zseminszky. Tehát ugy kisasszony, miután a francia férfi nem „ün“, hanem „ön“, vagy pedig — orosz kém.

A beszéddús ifjú ember azon kezdé, hogy hála Istennek, csakhogy Varsónak hátat fordíthatunk; ez egy valóságos egyetemes börtön, a hol az ember kétféle kémek által van környezve, kétféle kormány parancsait tartozik fogadni, s azt sem tudja, melyikhez folyamodjék a másik ellenében védelemért? Még utlevelet is kétfélét kell tartani, az egyiket az orosz rendőrségtől, a másikat a titkos bizottmánytól, ő is el van látva olyannal.

— Hát önöknek van-e lengyel utleveletük?

— Nincs. Minek volna az?

— Pedig önök könnyen juthatnának hozzá; a komité fő vezetői Párisban laknak. Én önöket utasítani is tudnám a czimeikre.

— Köszönöm. Nem akarunk visszatérni oda.

— Végképp künmaradnak? No akkor önök tehetnek egy szivességet nekem. Ismeri ön sir Pietrit, a volt rendőrminisztert?

— Látásból.

— Egy izenetet kellene neki átadni. Nem jár semmi veszellyel; nem irás. Csupán a szavakat kellene neki megmondani: „Alfred Lamballe, a Varsóvie. Tout va bien. Eruption a Mi-Cerème.“

— Értem. Ezt kellene neki megmondani személyesen; szólt a lengyel, erősen szemügyre vevén átellenését, kinek zöld szemüvege volt, és felkunkorodott bajusza. — Ugyan kérem, hány mérföld lehet ide Krakó?

— Bizonyosan mondhatom, hogy harmincz.

— Angol mérföldet értett ön, vagy orosz verstet, vagy geographiai mérföldet?

— Igenis: jeographiai mérföldet.

— Jeographiait? Azzal a szóval hirtelen torkon ragadta utitársát a lengyel, s elkezdte fennhangon kiáltani. Hej! konduktör! Rendör! Ide: segítség!

Az odarohanó kalauznak és rendöröknek aztán félig oroszul, félig francziául magyarázá, hogy itt van egy veszedelmes franczia emisszárius, a ki őt a státus elleni összeesküvésre akarta toborzani. Tessék őt börtönre vetni.

Az elfogott emisszárius nem látszott valami különösen megijédtnak lenni. Larisse sokkal jobban meg volt e jelenéstől illetőde.

— Mit tett ön ezzel az emberrel? Kérdé hűledeve, a mint egyedül maradtak a kupében.

— Alkalmat vettem magamnak egy kisit a torkát megszorogtatni.

— De ön egy francziát elárult!

— Annyira nem franczia biz ez, mint ön: berlini agent provocateur. Ráismerhetni a kiejtéséről.

Majd nézzen ön ki a kocsi-ablakon, s látni fogja, hogy az elfogott ficzko ép egészséges bőrrrel tér vissza, minden kiséret nélkül s egy másik vaggont nyittat fel magának. Ezzel még sok bajunk fog lenni.

— Csakugyan. Már visszatér s mosolyogva int a rendörbiztosnak.

Azon az állomáson, a hol az álfrencziát leszállították, egy vén lengyel nemes szállt fel a kocsiba, s elfoglalta azt a helyet, a melyen az előbbeni utitárs ült.

Látszott rajta, hogy valódi régi-ívás falusi nemes, a ki először hág fel a vasutra. Úgy elmagyarázta a kalauznak, hogy ő nem hátrafelé akar ám menni, hanem előre; aztán neki megmondják, mikor érnek Krakóba, mert ő el szokott aludni a kocsiában, aztán, ha majd megállnak a kocsiával itani, akkor az ő butykosait is megtöltessék rotopsinna, mert odáig kifogy belőle, a mi még benne van; és hogy szabad-e a kocsiában dohányszagot; mert ha nem szabad, hát inkább kiül a kocsi mellé. Aztán, hogy a kupéba belépett, s a kalauz helyet mutatott neki a két francia mellett, vissza akart hátrálni, hogy neki ilyen uri társaság nem kell, neki magaszörű falusi emberek kellene, ültesse oda, a hol azok utaznak; ő asszonyosságokkal nem szeret utazni, mert ő pipázni szeret, meg fokhagymás pecsenyét evett; azok nem állják ki. A kalauznak ugyan fáradságába került, a mig le birta tuszkolni Zseminszky mellé.

A falusi utazó aztán kifészkélte magát valahogy a bundájából, nagyot húzott szivőrsítőül a szalmás kulacsból; előkeresett a tarisznyájából egy zsiros papiroshoz takargatott ürüczombot, s nagy igyekezettel hozzáfogott annak fogyasztási műtétéhez. Gyönyörűség volt elnézni, mennyire nem érdekli őt a világ semmi olyan nagyon, mint az a ropogós mócsing, a mit az ürüczomb csontjáról görbe késével nagy figyelmesen le tud faragni. Ezzel végezvén, előhuzta nagy tájték-pipáját, megtöltötte bórzaeszkójából; egy darab ürüctaplóba tüzet csiholt, s azzal szájába dugta pipáját; neki szegte a fejét a karszék vánkosának, s mint előre sejté, nagyhamar elaludt; előbb ő maga, aztán a pipája.

Ekkor Zseminszky odahajolt hölgyéhez, ki átellenben ült, s fülébe súgá.

— Larisse, most legyen ön orosz. Ez az ember itt a legveszedelmesebb orosz kém: Kimovicz. Mint ügyetlen paraszt ül fel a vagonba, eszik, iszik, pipára gyújt, elalszik együgyű, bámész, gondatlan; nem tud, csak lengyelül, s az egész uton végighorkol. És az mind nem igaz. Ő ébren van, figyel mindenkire, hallgatózik; ért hatféle európai nyelvet, s jól vigyáz reánk ebben a pillanatban. Csókoljon meg ön Larisse.

Larisse szót fogadott és megcsókolta férjét.

— Hadd tegyen a fejemet az ölébe.

— Jól van.
— Nem, nem: ellenkezik ön. Beszéljen hangosan.

— Ah Alfred! ez illetlen. Mit gondol? Nem magunk vagyunk.

— Haha! Hisz ez a „vieux cochon“ alszik.

— Csitt! Ha meghallaná!

— Ha meghallaná, sem értené; mit tudja ez a „rustre“ hogy vieux cochon azt teszi, hogy vén disznó.

Erre aztán nagy ellenkezés közt kivívta Zseminszky, hogy fejét Larisse ölébe tehesse. Larisse gyöngéden letakarta férje szeméit kezével, hogy ő maga se lássa magát ily illetlen helyzetben. Az pedig megcsókolta az arczát elfedő puha kezecskét.

Kimovicz uram abban a nagy bundában bosszusan kezdé átlátni, hogy az bizony két szerelmes komédiás, semmi egyéb.

(Folytatás következik.)

A Tisza bőlesője.

(Emléklül a jó máramarosiaknak.)

Irta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Folytatás.)

A viski népelet, bár nem olyan eredetien magyaros, mint a técsői, a legzajosabb a máramarosi helységekéi között. De a menyinyiben nem eredeti, annyival talán hasznosabbá vált reá nézve. Uglátszik, összeolvadások a szász eltanulta a magyartól a jó kedvet, elevenséget, bátorságot, s a magyar a szásztól a fáradszót munkásságot.

Nyári munka idején aggon és bénákon, csecsemőkön kívül nehéz valakit találni a falukon. A mely gyerek járni tud, már kézen van a mezőn résztvenni, ha nem a munkában, legalább a munka melletti élvezetekben. Nem uralkodik itt az a zordon egykedvűség, mi a napszámra fizetett vagy egykori jobbágyi munkások között. Zene, dal szól s Visk a népdalok egyik születési helye. Álljon itt egy pár a megkapottak közül mutatványképen:

Kertem alatt van egy vad almafa,
Az aljáról lehullott az alma;
Tetejében szól a bús gerlicze:
Szép a rózsám, hogy váljak el tőle? stb.

Haj a viski hegy alatt
Seprik a gyalog utat;
Nekem hiába seprik,
Nem sokáig leszek itt.

Haj a viski Tiszaparton
Rózsá terem minden ágon;
Ott jó szeretőt tartani,
Mert van mivel csalogatni stb.

Este is a zenezóval, vagy énekelve térnek meg, s aratáskor rendesen a legszebb leányt buzából kötött koszorúval ékítik fel; hosszu páczára piros kendőt kötnek s úgy vonulnak a falun keresztül a gazda lakára, hol szabad ég alatt várja őket az izletes eledel. Itt a gazda mindjárt italt vesz elő s a legöregebbnek tölt, majd a többinek is sorban, kik mindannyian a gazdára köszöntenek. Utoljára iszik a gazda maga, ilyenféle mondókával:

„Adjon Isten bő oszmat,
Kis kalapot, nagy bundát,
Bort, buzát, baracskot, (ez ugyan ott kovás terem)
Hegyes fülű malacskot.“

A nyári ismeretség a fiatalság között a lentörés (bukbálás) közben köttetik, midőn a vizparton egyszerre megszólal, méla holdvilágnál a száz meg száz sulyok. A legények aztán az illető helyekre suhannak s tart a vidám csevegés néha éjfélen túl is.

A benső mulatság a máhéltással kezdődik, melyet később a fonókák váltanak fel. Külön fonókák vannak a nagy- és kis leányoknak; külön a menyecskeknek. Ki ezekben

részt nem vesz, gúnyra lyukas teknőt fesznek kapuja elé.

Az öregek fonokájában meséket mondanak vagy olyas históriákat olvasgatnak, melyek „nyomatattattak ebben az esztendőben.“ S a vén nyíngók (nének) bár már százszor hallották, a szomoruját újból végig siratják, néha horkolásiig is elérzékenyednek rajtok.

A fiataloknál nem szundikálnak. Itt tréfa tréfa ér. Nevetgélnek, játszanak, dobolnak. Egyszerre kopogtatás hangzik s egy lámpásos Diogenes beállit. „Elindult három híres vitéz látogatásba s bebocsátástat kér.“ Szól a jelentés. „Szivesen látjuk! Szivesen látjuk!“ — kiáltják minden oldalról. Ekkor három kakastollas álarcos vitéz áll be, arany-ezüst papírral sujtászozva, iszonyu ősi kardokkal. Tánccra szólitnak s egy verbunkkal befejezik a látogatást.

Az éltesebbek meg a disznótorokban, keresztelőkben, menyegzőkben mulatnak; a fiatalok mulatságai a „krécseken“ és szupulások.

A keresztelőket egyszerűen ülik meg; de a keresztziló híven tartja kötelességét s keresztgyermekét ajándék nélkül sohasem látogatja meg. Beteggyás asszonyok szomszédnői főznek.

A disznótoroknál az az eredeti, hogy a furfangos ész hivatal vendéggé teszi magát. Két egyén megáll a torozók ablaka előtt; egyik két nyársat reszel össze; másik a harmadikat nyújtja be az ablakon, melyre a bennelevők kötelesek hurkát mit aggatni. Néha azonban a hurka tréfából fűrészpórral van töltve.

A „krécseken“ vizenmosások, a hova a leány választottját anyja által meghívja falkafacsarónak. Ez téiben járja s a jeges vízben foly a mulatság, még a locsolódás is; náthát még sem kapnak; sőt otthon a jó vacsora után még tánccra is kerekednek.

A lakodalmi szokások is igen érdekesek. Ezekből azonban rövidség okáért csak azokat említem meg, melyek az alább közlendő técsőiekétől eltérnek.*

A kérészt tisztos éltes férfiak, számra rendszerint négyen s elmenvén a leányos házhoz, ök egyfelől, a családbeliek szemben foglalnak helyet. A legidősb kérő előadja a szándékot s ha az ajánlott bő elfogadtatik, a leányon a sor, ha ez is igenlőleg válaszol; még egyszer komoly intést kapnak s ha szándékuk mellett megállnak, elkiáltják: „Éljen az új pár!“ s a szülők és a legidősebb kérő megáldják őket, az egymás kezét tartókat.

A kézfogó után a papi kikiáltás ideje alatt jegyet váltanak. Áll ez a völegény részéről egy egész öltő ruhából, le egész a kordován csizmaig, melyeket a nő esketője után tulipántos ládaja fenekére tesz el, s csak kiváló alkalmakra vevén fel, rendszerint meghagyja, hogy azokban temessék el. Ha sár van s egyháza megy, a kordován csizmát kezében viszi s csak az ajtóban huza fel.

A menyasszony leendő férjének csak egyetlen bokrétát vesz, melyet saját kezűleg völegénye kalapjához tűz.

A vőfélek hivogatása a szokottól csak abban tér el, hogy magukkal egy négy szegleten megfogott kendőt hordanak, melybe minden meghívott háznál tojást szokott eregetni a nem fősvény háziasszony.

Mondókájuk ez: Az első:

„A mi atyáknak Kis Andrásnak szivét
Felindítá az Ur szent házasságra,
S hivatta általunk öröme napjára
Szegény asztalhoz ebéd s vacsorára,
Elvárja azívesen egy kis mulatságra.“

* E népszokások nagy részét Krúszely Bálint volt tanítványomtól vettem. Sz. K.

Erre belevág a második:

„En is tisztelettel kérem, meg ne vessék
Szives hívásunkat, sőt inkább szerezsek:
A lakodalomba előjönök tessék,
Hogy a gazdánk szive örömmel beteljek.“

Az esketőre külön mennek a felek, oly nagy számmal, hogy az utcát átfogják. A vőfélek rigmusokat kiáltoznak, melyek akkor idéznek elő nevetést, ha minél vadabak. p.

„A ki kinéz az ablakán
Tájog nőjőn a homlokán.“ Vagy:

„Ez az utca olyan helység,
Körülvette már az inség;
Egeti az Isten tüze,
Mert sok rosz lány lakik benne.“ Vagy:

Átalmentem a Tiszán
Kétkerekű talyigán,
Visszajöttem a Tiszán
Csupa tiszta meztőláb. stb.

A cigány jövet-menet folyvást huza. De esketés után mindkét fél hazatér. Ekkor a völegény vőféle elmegy megkérdezni, ha lehet-e már menni a menyasszony után?

Itt már a násznagy urakat hosszu, tövises rózsaszárakból dohányozva találja; a szákról tökmagfűzér s szöszbajtók csüngenek, s midőn a völegény násznépe megérkező, a kapuhoz ér s bebocsátástat kér, nagy dolyfösen talányokat adnak fel, s ha meg nem fejtik, órákig elkötődnek velök; néha vissza is küldik az egész násznépet s a visszatérők közöl igyekeznek valakinek a kalapját elcsipni, mi ha sikerül, a visszatérőt megkötözik lánczozal, a mi nagy gyalázat.

Másodszori visszatérésre már kevesebb a kötekedés, mely hihetőleg abból ered, hogy a menyasszonyt az akadályok által mintegy becsesebbé tegyék, s akkor a két násznép együtt tér a völegényi házhoz.

A menyasszonyt a vőfél vezeti be ilyenféleképen:

„Tisztelt násznagy urak, minden ide nézzen,
Milyen friss menyasszonyt tartok itt e kézen,
Kinek még csak tegnap sem volt koronája
A milyvel most ide eleinkbe áll.
Adjon Isten neki ehhez egészséget
Kedves hü párjához vele *) szeretetet.
Násznagy ur is éljen szelid békességgel,
E sáros üvegéből **) igyék egészséggel.“

Ezzel a násznagyra köszönt s elrikkantja magát: „Huzd rá cigány!“ Ekkor az an minden tánccra pendül, miközben a tréfás versek újra előkerülnek, mint p.

„Édes anyám csodálkozik
Hogy a fia bolondozik.“

Juju, juju, jujuju!
A nadrágom kétágu!

A kinek most kedve nincs,
Annak egy csepp ezse sincs!“ stb.

A menyasszony-táncz ugy történik, mint alább a técsőieknél.

Egyszerre megszünik a zene, a nép kivonul az „első szobából“, mely egész körül hirtelen asztalokkal és padokkal lesz körülveve s midőn ez el van látva a szükséges ékítményekkel, a vőfél a következő mondkával hívja meg a közönséget***):

„Uraim, az asztal meg vagyon terítve,
Kés, tányér, kalánna, villával készítve;
Jönnek az étek is most mindjárt sorjába,
Ez a sok legénység nem áll itt hiába.
Nehogy az asztalon az étel meghüljön,
Fellelegítésé dologba kerüljön:
Tessék uraimnak helyre telepedni,
Ugyis a muzikus kend megmelegedni.
Én, mi tölem telik, mindent elkövetek:
Jó appetitussal egyék kegyelmek.“

*) Azaz mindkét részről.

**) Pálincás üveg sással bevonva. Ez az egy, mi az egészből kimaradhatna.

***) Ezen különben nem nagy befértékel bíró verseketek azért közlöm, mert miután sem Erdélyi J., sem Kriza gyűjtőmelyében meg nem találtam, alkalmasint e vidék szüleményei. Sz. K.

Erre a férfiak egy, a nők más oldalon helyet foglalnak s ha az étel még nem jönne, az ifjak kenyérral dobálnak; az öregek a sásos íveget járatták körül, miután azt egyikök ekképen felköszöntötte:

„Jgyünk, násznagy uram, szerencsés éltéért,
Lakadalmi népek jó egészségéért;
Vőlegény, menyasszony hív békeségéért,
Szüleiknek rajtok való örömkéért. Vagy:
Senki most e házban szomorú ne légyen,
Kinek tele üveg a kezébe mégyen;
Aból az ételre apétitust vegyen
Ki pedig nem iszik, két garast letégyen.“

Majd az étel (leves) is megérkezik, melynek ajánlatára sokféle „rigmust“ tudnak.

A menetet a vőfél vezeti ilyforma monddával:

„Itt van hát az első tál étel, elhoztam,
De hogy el ne essem, folyvást imádkoztam;
A szakácsnál jól megfűszereztem,
Bors, sáfrány, gyömbérral, sőt meg is sózattam.“

Örvendek, ha tálát viszek ki üresen,
Ugy a vendég gyomra nem lézen üresen.
Lásanak hát hozzá, uraim, jó frissen,
Jó apétitussal kívánom szívesen“ stb

Ilyenféle beajánlás többvanbir tokomban, de nem akarom velők fárasztani az olvasófigyelmét.

Tanulság népi szempontról belőlök az, mit ugyanis ismerünk: egészséges kedély.

Második tálétel a töltött káposzta, melynek beajánlása többféle. Álljon itt a sok közül, miket ily alkalommal elmondani szoktak a következő:

„Itt a jó káposzta a friss disznóhussal,
Jól megcsakálva, mint a szekér gúszszal:
Egyenek csak ebből, uraim, guszszal,
Legyenek mind végig jó apétitussal.
Ez a magyaroknak híres eledele,
Melyet, ha valaki jó ízű lenyele,
Nem lesz annak az nap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozik minden ő feleme;
Ugy örül jó gazdánk, ha vendégi esznek,
Jó nagy porciókat ebből is kivesszen“ stb.

A harmadik tálétel a tejes kása, melyet így ajánl a vőfél:

„Jövök még az egyszerű Isten áldásával,
Jól megtört, téjben főtt szép vajas kásával,
Társaim utánam ennek a másával,
Kinek kése nincsen, vájja az újjával.“ (Ez csak tréfa.)

Ezután a szakácsné elégett kezére és a muzsikusszakt húrjára foly a kéregetés, míg az asztalt végül oly rigmus reszti be, melynek e vidékiséget elvitatni nem lehet. Történetik ez a savanyuvíz beajánlásánál ekként:

„Tessék a korsóból inni jó bort, utó,
Jó erős, jó hideg, — ide nem rég jutott.
Értte a pajtásom csak keveset futott,
S a kicsiny futásban vagy ötvenet bukott.“

*) Valódi latin szokásos fogás: bortót a borviz helyett; totum pro parte.

Ez az utolsó versmondás. Aztán újra kezdődik a táncz, mely néha másnap is tart, — régebben az egy hétig tartó lakadalmak sem voltak ritkák.

A házaspár külön szokott költözni; a fiut atyja tehetsége szerint kiállítja a gazdasághoz; a butort a menyasszony viszi.

Első pár héten a menyecske sehova sem jár, nehogy hazajáró léleké váljék.

Mindezek mutatják, mennyire életeleves és derék nép ez, s mennyire képes kifoghatatlan kedélyénél fogva nehéz időkben is mulatságot találni.

De boldog és egészséges is. Valódi gyönyör a csinos tojásdad arcú leánykakat, menyecskéket meztláb, honi s házi szötte ruhákban, vékony, világos kendővel beárnyalt, vagy férfi szalmakalappal fedett, kipirult arccsal dalolva dolgozva látni. Férfiak, nők értelmes és erkölcsös társalgást folytatnak; a fiatalság játéka is tréfás, de sohasem illetlen.

Tessék e népet Helvétia kretinjével, Ba-

és az Alsó-Rajna folydogál, s mely napjainkban már Belgiumhoz számítatik. Hozzájuk még egy kis olasz gyarmat is csatlakozott, mely korábban a szomszéd Abaujmegyében, Jászón, tartózkodott. Ennek folytán történt, hogy a régebbi szabaddalmi levelekben „hospites nostri wallones et itali“ néven nevezetnek s maga a város neve, mely németül Wallendorf (= Wallonendorf), tótul Wlachy, magyarul Olaszi, latinul Lativilla, Villa italia, szintén a lakosok említett vegyes származását mutatja.

Ugy látszik, hogy e város már régen birt némi jelentőséggel és számos kiváltsággal. — IV. László 1273. évi kiváltságlevelé szerint ki volt véve a szépei főpópost hatósága alól, s papjait az esztergomi érsek erősítette meg; továbbá ők az esztergomi zsinatra mentek stb. — Még a reformatio után is sokáig birtak papjaik a legdúsabb dézmával, kiknek egyik szép szokása az volt, hogy 12 ifjat saját költségükön tanítottak.

E viszonyok természetesen megváltoztak, midőn Olaszi, a többi XVI szépei várossal együtt, a lengyeleknek zálogba adatott. Ekkor igen furcsa, nehéz idők következének. Ha a hatalmas lengyel helytartók, a Lubomirskyak, érezték, hogy nincs pénz a kasszában, azonnal dörgedelmes leiratokat küldének Varsóból a protestánsok nyakára; mihely azonban ezek pengő argumentumaikkal megelégetek a kívánatnak, azonnal egész készséggel visszavonatták a leirat, s a jó szépeiek a legszabadelműbb rendeletek által lőnek megörvendtetve. — Ha egy templom rongyos zsindeletét kiakarták foltozni, ennek engedélyezéséért fizettek 100 aranyat, s ha papot választottak, a megörvendtetésért 300 és több aranyat. A Lublón székelő lengyel kapitányok is a varsói helytartók példáját követték, s nem egyszer történt, hogy lándzsás lo-

vaik által a lelkeseket éji nyugalmukból zavartatták fel, s egy ingben, a ló hasához kötözve, vitették a lublói vár vendégszerető falai közé, hol valami iszapos verembe dobták őket, azonban a legnagyobb készséggel adtak nekik tintát, tollat és papírost, hogy papkollegáikkal a váltásdíj előkerítése felett levelezhessenek. — Azon nemes szokásuk is volt a nevezett kapitány uraknak, hogy az illető lelkeseknek vagy városbíráknak is, az ősz beálltával néhány pár sovány ökröt küldének teelés végett, azon udvarias tanácsosul, hogy iparkodjanak azokat jól meghízott marhákká átválttatni, különben — — — Mindamellét eléggé csodálatos, hogy amaz elzalogosított szépei városokban teljes épségben fennmaradt a német nyelv, a protestantismus és a polgári elem; míg a zálogba nem adott, s a városi hatósága alatt maradt többi 8 szépei város egytől egyig jelentéktelen tót faluvá süllyedt.

Ugy látszik, ezek sem éltek valami paradicsomban! Szepes-Olaszi jelenleg egy eléggé csinosan épült város, 3000 lakossal. Ezek foglalkozás leginkább földmívelés, de mellesleg mesterséget is űznek.

Legszámosabbak a vargák (kik egyszerű mind timárok), szücsök és kőművesek; az utóbbiak többnyire a legszegényebb osztályból. — A korábbi időkben számosan voltak a vászonfés-

tők, de ezen iparág most csaknem egészen megszűnt.

A város közepén áll az idők viszontagságai által felette megromlott városi torony, egy aggkőben szentvédő órával, melynek mutatóit időstova hánytorgatja az eső és fergeteg, s melyben a számoknak is már csak helye látszik itt-ott. A torony aljához testvéri egyetértésben támaszkodik a városi korcsma s egy dűledező régi kis templom. Meglepő ellentét, melyet már régen iparkodnak megszüntetni a város atyái, a mi azonban még mindaddig nem sikerült. (E torony és templom rajzát mások adandjuk).

A r. kath. templom — melynek rajzát lapunk mai száma hozza — egy kis dombon áll és bástyaalakú tömör falaktól van körülveve; eléggé díszes és terjedelmes épület. Ha szabad ugy mondani, bizonyos falusi góth stylen van építve, miután a főfalak simák és minden díszítmény nélkül egyszerű természetből vannak építve, s csupán a magas, áttört csúcsos ablakokon, s a templom belsejében a boltozat bordáin láthatók köből faragott díszítmények. A belső elrendezés aranyozásban és faragványokban gazdag, azonban magasabb műbecsét és történelmi nevezetességet alig találunk benne.

E régi góth épülethez néhány évtizeddel ezelőtt új tornyot emeltek, melyben a városi harangok állnak.

Az evang. templom a város déli oldalán, még csaknem a városközpontján áll, de sokkal alantabban fekszik, mint az előbb említett.

Egyszerűen, de czélszerűen épült 1783-ban, miután a félreeső régi evang. fa-templom használhatatlanná vált.

Az 1862. évi nagy tűzvész által, mely a fél városot elhamvasztá, ennek teteje is elpusztult.

Most már cseréppel van fedve, de a tornyot most is csak ideiglenes tető takarja még.

K. K.

Képek a hazai népeletről.

XXXIII. Lókötő a Tisza partján.

A vad az erdő bokrait nem ismeri jobban, mint a „szegénylegény“ a sás birodalmát a szöke Tiszának partjain. A susogó nádas nem egyszer ad neki buvóhelyet, ha üldözői elől menekülni akar. A rét zombékjain, hol minden ballépés bizonyos halál, biztosan halad keresztül.

Ha lopott lovakkal valamely távol el vásárt keres, a Tisza árja sem gát előtte; könnyen átúsztat azon.

Ily jelenetét ábrázol képünk, melynek látására önkénytelenül is mindenkinek eszébe jutnak Petőfinek az alföldi betyár-életet jellemző sorai:

Hát amott Kecskemét felől
A homoktorlatok megől
Ki lépeget szép lassacskán
Egy szép sötét pej paripán?
Szép tüzes ló, de még rajta
A legény tüzebb fajta,
Bátorság van a szemében,
Karikás ostor kezében.

Csak jön, csak jön, halk lépést tart,
Egyezzen a ménéshez ugrat,
Kiszakít egy jó nagy falkát...
Kis-Kunság, most isten hozzá!

Fárad a nap, már alatt jár,
Egyre nyargal még a betyár
És előtte a paripák,
Csattog-pattog a karikás.

Jön a csikós a csárdából
Gyógyulóban mámorából,
A bojtárok ébrednek,
Nagy hija van a ménésnek.

El az egész kerületbe
Ló-keresni, szedevette!...
De hiszen kereshetik már
Kit Szabadkán, kit Kikindán.

Archaeologiai levél Zalamegyéből.

Rómer Flórisról.

(Folytatás.)

VI.

(Pölöske. Sz.-Mihályi templom. Szent sűrű. Kettős várhely. Hahóti apátság. Tisztítsuk a szemét a polydótl. Szent négyuszög. Hahóli Zsuzsanna. Kételeg.)

Képek a hazai népeletről. XXXIII. Lókötő a Tisza partján. — (Lotz után Jankó.)

Pölösken egy régi elfelejtett barátom fia házában előékenyen fogadtunk. Láttam, hogy ismeretlen, idegen nem vagyok, s valóban azt véltem, hogy saját négy falam közt tartózkodom. A vitész a göröngyözött szántóknál lóháton találtam. Elgondolhatja mindenki, milyen volt 4 év után a véletlen találkozás.

Átmentünk Sz.-Mihályra. A templom góth alaku, tégl- és vegyes kő-építmény. A diadalív és az ablakok csúcsosak, tagozatok csinos, de már a hanyatlás korából való. A déli oldalon, a szentélyhez közel álló torony két támpillér közé lón ragasztva, minek következtében az eredeti támpillér alakját fel lehet ismerni. A padlásán még látni a régi boltozat nyomait, mely a hajóban három magasabb csúcsból áll, míg a szentély sokoldalujának szelvényei alacsonyabb, keskenyebb ívezettel bírtak.

A szentélyben, nem tudom mily hitelességgel, ez olvasható:

MOHÁCSI
VESZEDELEM VTÁNN
EL ROMLADOZOTT
1534.
Negyedszer ujult
1839.

A falubeliek szívesen fogadtak; mert a mérés után itélve, mint sok más helyen is, azt vélték,

hogy új terv készítésével vagyunk megbizva. Sok helyen költöttünk fel ily reményeket — sokszor sajnáltuk is, hogy praktikus terveink kivitele nincs reánk bízva!

Neki indultam a pölöskei apáca-kolostort keresni. Sokfelé tett kérdéseimre végre említették a Szent sűrűt, hol még a templom és kolostor romjai láthatók.

Eljutottunk a dombocskára, melyen téglahányast és egy kerek szentélyü templomocskát alapjának árkait találtuk. A régi templom körüli temetőbe jelenleg is temetkeznek a barnaki cselédek. — A kolostornak nyomaira nem akadtam, s reményemben megszalva, visszaindultunk Pölöskére.

Mintegy három puska lövésnyire a tisztartói laktól, keletnek, látni két magaslaton, mely töltéssel volt összekötve, nagyobb terjedelmű szócsoportot és a régi téglának számos maradványát. — Ezen várhely minden, mi a hirneves pölöskei várból fennmaradt; meglehet hogy anyagából a tiszt lakok építettek, s faragott kőveit, irásos tábláit az alapokban kellene keresnünk. — Tán reá jönnek a 10- vagy 20-dik nemzedék archaeológjai!

Meglehet, hogy az apácák — ha csakugyan léteztek — ezen várból laktak, vagy hogy eredetileg ide a berek sűrűjébe épített kolostor az el-

lenség ellen megerősítették, várrá alakult át, — talán nem is hibázok, ha az apácáknak tulajdonított, Sz. Margitról címzett kolostort, és a hahóti apátságot, mely szintén azon szentnek ajánlata volt, és mai nap is annak védelme alatt áll, ugyanegyenek tartom, mert, mint az okmányokból kitértük, itt a Pölöske (pliske, piliske) szó nem is annyira helynév, mint a völgyben elterülő posványosra vonatkozik, mely mellett a faluk, kolostorok álltak. Kuforásim cserben hagyának, a népmondák után

bizton nem lehet indulni, mert a földművesnek, de sokszor az uraknak is minden kőhalom és téglarakás vörösbátokkal és apácákkal tölti be fejüket — s így függőben marad a kérdés, míg valaki nekiall, vagy a papáság vállvetve nem kezd történelmi hiteles adatok és archaeologiai kutatások alapján helyi, járási vagy esperességi egyed-iratokat, kolostori helyrajzokat készíteni, — melyek összevetésével végre sikerülend ezen bonyodalmas tömkelegben a vezérfonalat megtalálni, — a sok alaptalan mendemondától a mult kor történetét kitisztítzunk, s végre őszintén bevallunk: erről ennyit tudunk — itt pedig a regénynek, a költészetnek, a fonóháznak, a rajongásnak, kapráztatásnak és néphagyományunk engedjük át a tért.

Ideje már, hogy ehhez is lassan hozzáfogjunk; mert majd itt is elkésünk — s míg egyszerű a moly és szu írott anyagunkat emésztü, — és a latin nyelv elhanyagolásával régi okmányaink kínai hieroglyphékká válnak, márcsért eltűnnek a szántás, irtás, tagosítás következtében még a hajdani remek műemlékek egyedüli nyomai is, — és majdan a test és valódiság helyett az árnyékok és üres mondat őllehetjük. A divatos egyházmegyei névtárak legalkalmasabb ily történelmi adatok örökítésére, terjesztésére. Ha minden évben egyik vagy másik kerület a pásztorkodási kérdéseken kívül ilyeneket is kitűzne, vagy

(A felső-magyarországi bányapolgárok közgyűlése), mely október 8-tól f. hó 10-ig tartott Iglón, az alföldi szükkölködők számára 1000 forintot adományozott, és ezen összeget Szepes megye központi bizottmányának azon figyelmeztetéssel adta át, hogy a befolyó pénzekből Szepes megye inségné szentvédő bányászai is némi segélyt nyerjenek.

(Illir nyelvten). Schön Jakob, bajai könyvárosnál megjelent, és általa minden hiteles könyvárosnál kapható: Illir (szerb, rácz), nyelvten több nevezetese szerző után írta Popovich Döme. Illir-magyar s magyar-illir szótárral együtt 1 f. 60. Üdvözljük e könyvet, mint oly művet mely irodalmunkban hézagot pótol.

(A turnicsi templom freskói) nemzeti szempontból nem bizonyultak oly nagy jelentőségűeknek, mint egyelőre hinni lehetett. Mint említettük, Telep Károly a nemzeti színház igazgatója által Turnicsébe küldtetett, hogy az ottani templom freskóképeit lemásolja, melyek szent László életéből ábrázolnak jeleneteket, s melyekről gyanítható volt, hogy az ő magyar viselethez vonatkozólag felvilágosításokat nyújthatnak. Telep ezen utjának eredményéről beadott jelentésében kinyilatkoztatja: hogy a kérdéses képek 1383-ból származnak, s egy olasz mester által festettek, egyes alakok azonban nem magyar, hanem olasz jelmezt viselnek. Telep ugyanez alkalommal megtekintette a martyáni és tótlaki templomok freskóképeit is, melyek Krisztus életéből ábrázolnak jeleneteket, s itt is azt tapasztalta, hogy a festész a jelmezek korszerű megválasztásával mit sem törődött.

(Eltűnt lakatoslegény.) Micskén pár héttel ezelőtt egy lakatoslegény, Kádár István, mesterével egyenletlenségbe jöven, midőn ettől elbocsátatását hiában sürgetné, vándorkönyvét, sőt ruháit is ott hagyva, eltávozott, anélkül, hogy valaki tudná hová. Kesergő anyja kéri azokat, kik fia hollétét netalán tudnák, hogy őt fia sorsáról, Kádár Istvánnéknak Micskére címzendő levelében, tudósítsák.

(Adakozások.) A Vas. Ujs. szerkesztőségéhez a mult héten beküldetett:

Az alföldi szükkölködők számára: Egy gazdatiszt, ki nevének és lakhelyének titokban tartását kéri, 5 ft. — Pestről Sztrokay Antalné asszony 10 ft.

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 9. „Coriolan.“ Szomorujáték 5 felvonásban. Irta Shakespeare. Ugyanezt Petőfi is lefordította; kár hogy nem e szabatosabb s erőteljesebb fordítás szerint hozzák színre.

Szombat, okt. 10. „Faust“ Opera 5 felvonásban. Goethe után írták Barbier és Carré. Fordította Ormay. Zenéjét szerzte Gounod.

Vasárnap, okt. 11. „Egy bujdosó kurucz.“ Eredeti szimű 4 felvonásban, zenével. Irta Sziglieti.

Hétfő, okt. 12. „Az átváltozott macska.“ Szabó Jozéfa k. a. -nak, a kolozsvári színház tagjának felléptéül. Vig operette 1 felvonásban. Zenéjét szerzte Offenbach. Ezt megelőzte: „Tíz a zárdában.“ Vigjáték 1 felvonásban.

Kedd, okt. 13. „Lammermori Lucia.“ Opera 3 felvonásban. Irta Cammarani Salvador. Zenéjét Donizetti.

Szerda, okt. 14. „Az iskolakerülő.“ Szabó Jozéfa k. a. felléptéül. Vaudeville 2 felvonásban. Ezt megelőzte: „Fürdőre kell menni.“ Vigj. 1 felvonásban.

Csütörtök, okt. 15. Szabó Jozéfa utolsó felléptéül: „Az átváltozott macska.“ Operette 1 felv. Zenéjét szerz. Offenbach. Ezt követte: „Fortunió dala.“ Zen. szer. Offenbach.

Budai népszínház.

Okt. 9. és 10. „Tíz leány és egy férj sem.“ Vig operette 1 felv. Zenéjét írta Souppé. Ezután a „szellemalakok mutatványa.“

Okt. 11. „Az Gertrud volt“ vagy: „A párisi operabáli csivódás.“ Ezt követte: „Tíz leány és egy férj sem.“ Vig operette 1 felv. Végül, a „szellemalakok mutatványa.“

Okt. 12. „Dunanan apó és fia utazása.“ Vig operette 3 felv. Offenbachtól.

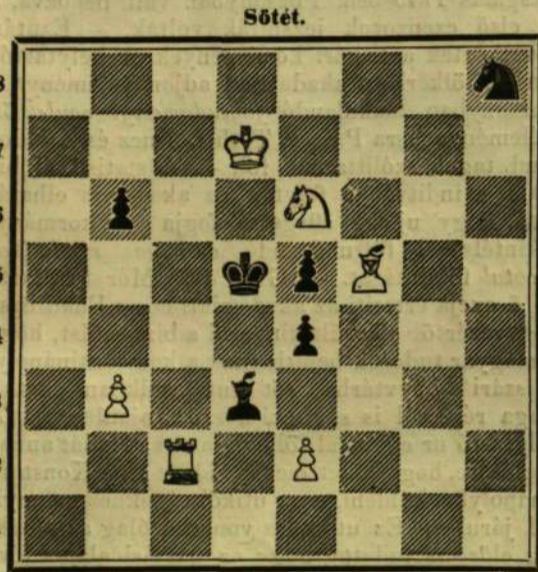
Okt. 13. „Dunanan apó és fia utazása.“ Ezután a „szellemalakok mutatványa.“

Okt. 14. „A fekete vőlegény.“ Vig operette 1 felv. Ezt követte: „Az Gertrud volt“ vagy: „A párisi operabáli csivódás.“ vigj. 1 felv. Végül, a „szellemalakok mutatványa.“

Okt. 15. „Tíz leány és egy férj sem“ operette 1 felv. és a „szellemalakok mutatványa.“

SAKKJÁTÉK.

199-dik sz. feladv. — Róth Kálmántól (Rimaszombatban).

Világos.

Világos indul, a 3-ik lépésre matot mond.

47-dik sz. játszma (Philidor-féle kezdet).

BIRD és MORPHY PÁL között Londonban.

Table with chess moves: 1. e2-e4, 2. Hg1-f3, 3. d2-d4, 4. Hb1-c3, 5. Hc3-e4, 6. He4-g3, 7. Hf3-e5, 8. Fc1-g5, 9. Hg3-h5, 10. Vd1-d2, 11. g2-g4, 12. He5-g4, 13. Hg4-e5, 14. Ff1-e2, 15. He5-c6.

A 194-dik számú feladvány megfejtése.

(Szalay Sándortól Körös-Ladányban.) Világos. 1. B h4 - d4, 2. H b5 - d6, 3. F - vagy H - mat.

Szerkesztői mondanivaló.

6777. B.-Ujváros. L. F. gyógyszerész urnak. A következő eljárást ajánljuk: Irja meg ön a hirdetését, a mint legelőször nekünk látja, s küldje el lapunk kiadó-hivatalához czimeze, megemlítve azt is, hány ízben kívánja annak kiadását. Itt gyorsan elintézik a dolgot, s az illető számlát azonnal elküldik önnek.

6778. Vác. Rókási. A „sürgős felhívás“ eléggé furcsa; csak az a baja, hogy rossz helyre van czimeze. Hangjánál s formájánál fogva inkább valamely előzárba illenék.

6779. Debreczen. R. S. Bővebb felvilágosítást a tárgyról még most nem adhatunk, mert magunk sem tudunk többet róla, mint a mi közölve volt. Annyi bizonyos, hogy a felszólalás egészen komoly embertől komoly szándékkal történt. A mit most megtudtunk, rögtön közöljük vele, s az eredményt majd meglessuk. Magunk is kíváncsiak vagyunk. Csak a két datum közti különbség kissé feltűnő.

6780. K.-Sz.-Miklós. B. K. A cikket köszönettel vettük s helyet biztosítottuk számára.

6781. Bar. F. S. Tudakozódní fogunk, s ha lehet, szívesen szolgálunk utasítással a hazaifias szép czél valósitására.

6782. H.-M.-Vasárhely. Sz. F. A rajz alig használható a beküldött alakban. Tán még rajzolóink segíthetnek rajta. A többi következni fog.

6783. Gulács. Sz. I. Jövő alkalommal határozott választ remélünk adhatni. Addig közöljük a tárgyat a n. muzeum igazgatóságával.

6784. Pozsony. H. A cikket vettük; a tárgy érdekes; a kidolgozástól még nem szólhatunk most. Mindenesetre egy kis időbe fog kerülni, míg rá jöhet a sor Jónak látjuk, önt erre előre figyelmeztetni.

6785. Csongrád. Cs. E. Sajnálva kell kijelenténünk, hogy a cikik ama másik lap köréit is tulhaladja. Ha ön ismeri a lap alakját és berendezését, bővebb bizonyitgatás felesleges.

1864-dik évi naptárak.

Epen most jelentek meg Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik szám alatt, az 1864-ik évre szóló következő naptárak, melyek Magyar- és Erdélyországban minden könyvtárak- és könyvkötőnél is kaphatók, ugymint:

Kakas Márton humorisztikus naptára. Hatodik évfolyam. Számos elozes képpel. Csinos borítékba fűzve. Ára 80 kr.

István bácsi naptára. Kilencedik évfolyam. Szerkeszté Majer István. Képekkel, szines borítékba fűzve. Ára 50 kr.

Lidérc-naptár. Harmadik évfolyam. Képekkel. Tartalmát képezik: rémtörténetek, lélekjelenések, bünesetek, csodálatos tünemények, tündérregék, vadász- és utikalandók stb. Tarka és szépen kifestett borítékba fűzve. Ára 60 kr.

A magyar nép naptára. Szerkesztő Tatár Péter 4-rét. Képekkel és tarka borítékmal (Olasz nép naptár). Paprika Janosi képes kalendáriuma. 4-rét. Szerkesztő Tatár Péter. Csinos borítékba fűzve (a legelőszöb naptár).

VASÁRNAPI UJSÁG és Politikai Ujdonságok

október—decemberi évnegyedes folyamára ezemmel új előzetés nyitattik.

Előzetési feltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt postán küldve, vagy Buda-Pesten házhöz hordva:

Évnegyedre (október—december) 2 ft. 50 kr.

Csupán Vasárnapi Ujság:

Évnegyedre (október—december) 1 ft. 50 kr.

Csupán Politikai Ujdonságok:

Évnegyedre (október—december) 1 ft. 50 kr.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-példánnyal szolgálunk. A pénzes levelek bérmentés küldése keretük.

A Vasárn. Ujság és Polit. Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

TARTALOM.

Hunkár Antal (arczkép). Kardoson János. — Az öreg éji-őr. Várady Gusztáv. — Népdalok. Szél Akos. — Egy lengyel történet (folytatás). Jókai Mór. — A Tisza bölcsője (folytatás). P. Szathmáry Károly. — Szepes-Olaszi képpel. — Képek a hazai népeletről (XXXIII. kép). Lókötő a Tisza partján. — Archaeologiai levél Zalamegyéből. Rómer Floris. — Kazinczy Ferencz egy eredeti levele. — A római állatok bünt követnek el és vétkezik. Egyfelv. — Érczkoporsó. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Köszöntések, egyletek. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pakh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, október 25-én 1863.

Előzetési feltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Kántorné.

(1794—1854.)

A legelső magyar tragikai színész, azon korból, midőn még állandó színpad hazánkban nem létezett. S bár időközben a pesti nemzeti színház felépült, a sors ugy akarta, hogy e jeles művésznőnk e színpad deszkáin soha se lépjen fel. Folyvást hive maradt a vándor életnek, s ugy hiszszük, egy rövid visszapiplántás és vizontagságos pályára teljes érdekléssel fog birni a mai, boldogabb művészi viszonyokat ért közönség előtt is.

Kántorné (Engelhardt Anna) 1794-ben N.-Szebenben született. Szülőit korán elvesztvén, az elhagyott árvát egy német színész rokona vette magához, s Pestre hozta, hogy színészi pályára kepezze. Német színésznőnek volt nevelve, azonban több magyar íróval, köztök Kazi n. c. z. y. a. l., megismerkedvén, ösztönzésökre a fővárosban működő magyarszintársulathoz csatlakozott, bármennyivel több szellemi és anyagi előnnyel kecsegett a már Pesten is virágzott német színészet. Erős akarattal és fáradhatlan szorgalommal kezdte tanulni nyelvünket, mit ez időtájban még nem beszélt a legtisztábban, s más tekintetben is folyvást mivelte magát. Szellemdus társasága a legmiveltébb hölgyekével vetekedett, s oly könyvtára volt, mely irónál is számot tett volna.

1810 végén lépett föl először Pesten, a Hacker-háznál fölállított színpadon, meglepő eredményvel. Kévéssel ezután Kántor Gerzson híres komikushoz ment nőül, s mindketten a Debreczenben működő kolozsvári színtársulathoz szerződtek. 1812-ben tért vissza Pestre a „Hazai és külföldi tudósítások“ szerkesztője Kulcsár István igazgatása alatt álló társasághoz, mely az elkészült új színházba költözött német társaság által üresen hagyott, ugynevezett „rundellában“ tartott előadásokat. Itt veszté el férjét. 1815. a rundella eladatása után a társulat Pestvármegye ajánló levele mellett Miskolczon volt kénytelen menhelyet keresni, honnan, hogy sorsukon könnyíthessenek, gyakran meglátogatták Kassa, Tokaj és Eger városát, mindenütt szives fogadtatásra találva.

Kántorné velök vándorolt, s osztozott a jó és rossz napokban.

1819-ben tünt fel újra a pesti színpadon, művészte teljes fényében. Ekkor adattak először Kisfaludy K. színművei, s lelkesült fogadtatásukat nem kevésbé mozditotta elő az, hogy a főbb női szerepeket mindig Kántorné játszotta. Az akadályokat legyözve, már ugy beszélt és szavalt magyarul, mint előtte a magyar színésznők közül senki. Még nagyobb diadalokat aratott 1825-ben, midőn Fehérmegye a pártfogása alatt álló társaságot a pozsonyi országgyűlésre küldé. A magyar tragikai muzsa e jeles

maradon el végkép. Kántorné efelől értesülvén, sem színésztársai kérelmei, sem az igazgatóság újabb meghívásai nem bírhatták rá a szerződésre. Búskesége, mi magán jellemének egyik alapvonását képezi, meg volt sértve, s mintsem azt feláldozza, inkább kitette magát az élet szükségéinek. Egy akkori német lap írta róla: „A kassai társulat minden tagja a pesti nemzeti színházhoz szerződött, kivéve a magyar Schröder Zsófiát (egy akkori híres német színésznő), Kántorné asszonyt, ki sértve érezvén magát, a magyar dráma nagy veszteségére, a vidéki színpadokra vult vissza.“

Vándorcsapatokhoz szegődött, míg végre 1845-ben lelépett a színpadról Maros-Vásárhelyt, Pály Elek társaságánál. E társulattal az azelőtti évben megjárta Bukarestet, honnan Brassó, Kézdi-Vásárhely felé vevé utját, körutat tett Déésre és Enyedre, s őszre Maros-Vásárhelyre jött, hol a társulat szétszórt, s Kántorné, tisztelői tanácsára ott maradt. Utolszor a „Kegyenczek“ című drámában, mint II. Katalin orosz czárné, lépett fel; végjelenetében, midőn búcsuzik szeretetétől, e szavakat: „Isten veletek! engem többé nem láttok!“ zokogása miatt áll tudta elrebegni.

Később a M.-Vásárhelyt megforduló vidéki társaságoknál a magyar színművészet e királynőjét a jegyszedéshez alkalmazták, s hosszú idő múlva a Dézsi igazgatása alatt színpadot állt adott „Preciosa“ című darabot.

KÁNTORNÉ.

HETI NAPTÁR.

Table with columns for days of the week, Catholic and Protestant calendars, and dates for October and November. Includes dates like 18 Vasár, 19 Hétfő, 20 Kedd, 21 Szerda, 22 Csütörtök, 23 Péntek, 24 Szomb.

Előszöb negyed 19-én, 9 óra 22 perc este.